

Nærings- og handelsdepartementet
Postboks 8014 Dep
0030 OSLO

Deres referanse
200604560

Vår referanse
200604010-/AKH

Dato
23.01.2007

Stortingsmelding om innovasjon – invitasjon til å komme med synspunkter

Vi viser til Nærings- og handelsdepartementets brev av 21. desember 2006 vedrørende innspill til stortingsmelding om innovasjon.

Konkurransopolitikk og innovasjon

Fornyings- og administrasjonsdepartementet vil peke på at det er en nær sammenheng mellom konkurransepolitikk og innovasjon.

Økonomisk analyse viser at jo sterkere markedsmakt en aktør har, og jo større etableringshindringene er for nye aktører, dess svakere insentiver har en aktør til å innovere. Store aktører kan i midlertid ha et sterkt insentiv til å innovere, så lenge hindringene for nye aktører (potensielle konkurrenter) for å komme inn på markedet ikke er store. Konkurransereglene er et viktig virkemiddel for å hindre at aktører skaper kunstige etableringshindre gjennom ekskluderende atferd som kan motvirke innovasjon. Vi viser i denne forbindelse bl.a. til konkurranseloven § 11 som forbyr utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling. Det er også viktig at ikke offentlige reguleringer unødige skaper etableringshindringer og innskrenkninger i konkurransen.

Samarbeid mellom aktører kan både fremme og motvirke innovasjon avhengig av de konkrete forholdene. Et samarbeid vil hindre en konkurranse om innovasjon blant aktørene. Dersom en aktør vanskelig kan beskytte seg mot at konkurrenter tar i bruk egen innovasjon, kan et samarbeid virke positivt. Beskyttelse av eiendomsrettigheter er derfor viktig for innovasjon. Der dette ikke er mulig, bør konkurransereglene legge til rette for at samarbeid kan realiseres. Konkurransereglene åpner for dette. Forbudene mot konkurransebegrensende avtaler mellom foretak (jf. bl.a. konkurranseloven § 10)

får, når visse forutsetninger er oppfylt, ikke anvendelse på avtaler som bidrar til å bedre produksjonen eller fordelingen av varene eller til å fremme den tekniske eller økonomiske utviklingen, samtidig som forbrukerne sikres en rimelig andel av de fordeler som er oppnådd. God konkurransepolitisk analyse er viktig for å kunne vurdere hva som er riktig i det konkrete tilfelle. I noen situasjoner er en aktør avhengig av andres innovasjonsresultater for å kunne gjennomføre ytterligere innovasjoner. Den som eier de opprinnelige innovasjonsresultatene kan ha en interesse i å motsette seg å gi slik tilgang. Konkurransereglene er et viktig virkemiddel for å pålegge slik tilgang der dette er i samfunnets interesser.

Erfaring viser at det er en sterk sammenheng mellom graden av markedskonsentrasjon og innovasjon. Svært høy konsentrasjon er gjennomgående negativt for innovasjon. Sammenhengen mellom konkurransepolitikk og innovasjon er utdypet nærmere i Konkurransetilsynets høringsbrev av 9. januar 2007, som er sendt direkte til Nærings- og handelsdepartementet. Der finnes det også henvisninger til ytterligere litteratur om temaet. Dersom det er et behov for ytterligere bidrag fra enten departementet eller tilsynet om sammenhengen mellom konkurransepolitikk og innovasjon, vil dette så langt det er mulig inøtekommes.

IKT og innovasjon

Innovasjon i IKT-næringene knyttet til utvikling av nye IKT-produkter, og innovasjon i næringslivet for øvrig, knyttet til effektiv bruk av denne teknologien, er avgjørende for en nasjons verdiskaping og vekst. EU¹ påpeker at selv om IKT-næringen i gjennomsnitt representerer kun 5% av brutto nasjonalprodukt i medlemslandene, er næringens andel av bidrag til vekst i brutto nasjonalproduktet 25%. Videre bidrar IKT-næringen til å forklare om lag 40% av veksten i arbeidskraftsproduktiviteten.

Regjeringen la i desember 2006 fram St.meld. nr. 17 (2006–2007) *Eit informasjonssamfunn for alle*. Meldingen slår fast at utviklingen innen informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) har preget utviklingen og rammevilkårene for tjenestesektoren de siste ti årene. IKT-næringene er store i seg selv med en omsetning på 177 mrd. kroner i 2005, en økning på to prosent fra 2004. Vel så viktig er det at IKT er en gjennomgripende teknologi som blir brukt i og som øker produktiviteten i en rekke sektorer i økonomien, fra foring i oppdrettsnæringen, via automatisering i industrien til dramatiske endringer i forskjellige næringer som varehandel, bank, forsikring. IKT-utviklingen har på kort tid gjort det mulig for spesielt kunnskapsintensive forretningstjenester å få til økt utbredelse, kunnskapsdeling og arbeidsdeling over lange avstander.

IKT er den sentrale drivkraften for å forklare produktivitetsveksten i EU og USA fra 1995 til 2004. *Produktinnovasjoner* i IKT-næringene har i denne perioden bidratt til

¹ Vivian Reding, tale London September 2005,

http://www.i2010.org.uk/keynote_speeches_Viviane_Reding.html

bedre ytelse og kvalitet på IKT-utstyr til lavere priser. Resultatet av dette er betydelige investeringer i IKT fra næringslivet for øvrig og derigjennom økt arbeidskraftsproduktivitet i disse næringene ved en økning i forholdet mellom kapital og arbeidskraft (capital deepening). Vel så viktig er det at investeringer i IKT muliggjør *prosessinnovasjoner* i næringslivet, gjennom effektivisering i produksjonen av eksisterende varer og tjenester eller utvikling av nye varer og tjenester. Dette fordrer ofte komplementære investeringer i nye forretningsmodeller og organisasjonsmessige tilpasning.

Meldingen påpeker derfor at næringspolitikken for IKT må innrettes både mot

- å bidra til videre utvikling og bruk av IKT i næringslivet og i samfunnet generelt for på den måten å øke norsk næringslivs konkurransevne, og
- identifikasjon av nisjer og oppbygging av klynger der norsk IKT-næring har særlige forutsetninger for å gjøre seg gjeldende.

Meldingen adresserer innovasjonsutfordringene for næringslivet knyttet til IKT. I moderne kunnskapsøkonomier er innovasjon den sentrale drivkraften for verdiskaping. Utvikling av nye ideer og realisering av disse i et marked innebærer risiko, men er nødvendig for alle virksomheter eller land som vil beholde og styrke sin konkurransekraft. Innovasjon er drevet av flere faktorer enn forskning, men FoU står likevel helt sentralt i innovasjonsprosessen, både direkte og indirekte. Forskning skaper unik kompetanse og legger grunnlaget for utvikling av produkter, tjenester og prosesser med høyt kunnskapsinnhold som er vanskelige å kopiere. Sterke nasjonale kompetansetiljø kan dermed medvirke til å sikre framtidig konkurransekraft. Meldingen peker på følgende fire innovasjonsutfordringer for økt verdiskaping:

- Innovasjon i eksisterende næringsliv, spesielt innenfor våre sterkeste områder
- Samspillet med innovasjon i offentlig sektor
- Innovasjon og vekst i nytt kunnskapsintensivt næringsliv
- Kommersialisering i samspill mellom næringsliv og FoU-institusjoner.

OECD² påpeker at IKTs stadig økende betydning for verdiskaping, innebærer at politikere bør etablere rammevilkår som sikrer at næringslivet makter å hente ut gevinstene som er knyttet til effektiv bruk av teknologien. Politikk for å øke utbredelsen av IKT i næringslivet er ikke tilstrekkelig. Politikken må også rettes inn mot å skape gode vilkår for vekst og innovasjon.

I tillegg til de mer generelle betraktninger om IKT og innovasjon som er nevnt her, mener vi at mulighetene for å innrette politikk og tiltak for innovasjon til mer spesifikke IKT-forhold bør utredes nærmere. Det gjelder f.eks. forholdet mellom innovasjon og utvikling og bruk av programvare. Dette er nærmere beskrevet under.

² OECD 2003, Seizing the Benefits og ICT in a Digital Economy

Servicenæringene er i sterk vekst. Tjenestene i servicenæringene utføres i økende grad ved hjelp av IKT. Utforming, dvs. programmering av datasystemer for tjenesteproduksjon, og driften av systemene blir mer og mer avgjørende for effektivitet. Denne utviklingen ventes å bli enda sterkere fordi enkeltindivider og organisasjoner i økende grad knytter seg til kommunikasjonsnett med stor kapasitet som kan bære nye og avanserte tjenester. I IKT-meldingen heter det at programvareutvikling generelt blir mer og mer viktig.

Tjenesteutviklingen i offentlig sektor er av samme karakter. En rapport om evaluering av Høykom fra Statskonsult peker på at det skjer en betydelig prosessinnovasjon gjennom utviklingsprosjekter i offentlig sektor. Slik innovasjon er typisk for tjenesteutvikling.

Norge har gode kompetansemiljøer på programvareutvikling og har demonstrert dette, jf. IKT-meldingen kapittel 5. Denne kompetansen bør utvikles i bredde og dybde. Ved å styrke programvareutvikling styrkes innovasjon. Det bør sørges for særskilt kopling inn mot næringer der Norge er i front, slik som olje og fisk.

I et eventuelt videre arbeid bør man blant annet vurdere følgende:

- Sørg for å utvikle indikatorer på (god) programvareutvikling slik at Norge kan dimensjonere og tilpasse sin innsats i forhold til andre land.
- Være bevisst på at programvareutvikling i utstrakt grad finner sted i konkurransekraftige miljøer i blant annet India og andre lavkostland.
- Hvordan styrke kompetansen i programvareutvikling?
 - Styrke programvarerelevant utdanning – realfag, systemarkitektur, med mer (sjekk fagmiljøene).
 - Styrke IKT-forskningen generelt i bredde og dybde – vi har sterke miljøer.
 - Gjøre bruk av vår spisskompetanse – slik som hos næringsaktører som FAST, Birdstep, Telenor med flere.
 - Utnytte miljøer med innovative programvareaktører selv om disse ikke er del av etablerte miljøer.

Slike forhold, og andre, bør utvikles videre i sammenheng med hverandre, og det bør utformes tiltak for å gi styrke til disse nasjonale fortrinnene slik at de kan bidra til økonomisk vekst.

Norge har naturlige fortrinn på noen områder, slik som fisk og olje. I tillegg har vi demonstrert kompetanse og styrke hva angår programvareutvikling innen IKT. En satsing på innovasjon bør kombinere våre sterke næringer med den kompetanse vi har og kan få på programvareutvikling.

En eventuell satsing på innovasjon i sammenheng med programvareutvikling bør utredes nærmere i samråd med NFR.

Med hilsen

Lars Owe Kristiansen (e.f.)
avdelingsdirektør

Anne Kristine Hage
rådgiver